

Annemie Van Kerckhoven: Het komt vanuit jezelf en dat is liefde (1991)

Sieth Delhaas

de Bazuin 17 mei 1991

Annemie Van Kerckhoven, 39 jaar, volgde de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten te Antwerpen, is sinds 1975 beeldend kunstenaar in deze stad, werkte van 1980 tot 1988 samen met Danny Devos binnen 'Club Moral', een kunstenaarsinitiatief, gericht op extreme uitingen.

“Ik ben in mijn jeugd heel erg bepaald bij de kracht van vrouwen, maar tegelijkertijd ook bij het feit dat mannen- en vrouwenwerelden enorm van elkaar gescheiden zijn. Ik heb me als kind, me bewust van die kracht van vrouwen, hevig aangetrokken gevoeld tot de mannenwereld. Mijn drang naar vrijheid dreef me in de richting van die wereld omdat ik zag dat die meer vrijheid en kans op ontwikkeling bood. Mijn moeder en grootmoeder waren voorbeelden voor me, maar tegelijkertijd ook beelden van een beperkte vrouwenwereld.

Ik heb een heel ingewikkelde jeugd gehad want ik had twee moeders, mijn grootmoeder en mijn moeder en twee vaders, mijn vader en mijn oom, die bij ons woonde. Mijn grootvader was een heel stille man die hard werkte maar niets zei. Het ingewikkelde was ook dat ik op een bepaalde manier slachtoffer was tussen die twee vrouwen. Als wij als kinderen – ik was de oudste – naar onze grootmoeder gingen dan vroeg zij me uit: wat heeft ze over me gezegd, en mijn moeder deed dat andersom ook. Dat zijn dus heel negatieve dingen uit die vrouwenwereld; opstokerig en intrigerend en in die mannenwereld kwam ik dat niet tegen. Die twee vrouwen waren concurrenten van elkaar om mijn vader, om de kinderen, het bedrijf, om alles.

Ik beleefde die verhouding als een voortdurende bedreiging. Mijn grootmoeder had in Antwerpen een fantastische zaak opgebouwd, waar banketten en recepties werden georganiseerd. Als de koning naar Antwerpen kwam dan werden daar de lunches en diners besteld. Mijn vader is in die wereld opgegroeid en hoewel hij kunstenaar was, want hij schreef gedichten en tekende, heeft hij dat laten schieten voor de zaak omdat hij niet tegen de wilskracht van mijn grootmoeder op kon. Mijn ouders waren in dat grote huis altijd aan het werk. Ze hadden vijf kinderen, maar de wereld bij hen was: de kinderen boven bij de kinderjuffrouw en beneden wordt er gewerkt. Dus apart.

Ik ben als een overgevoelig mens geboren en ik heb van dat leven – werken, werken, werken – veel last gehad. Ik heb altijd de indruk gehad dat werken het belangrijkste is in het leven en dat wij kinderen een last waren. Dat werd ook zo gezegd. De vakanties, alle vrije dagen en weekenden waren we bij onze grootouders die vijftien kilometer buiten Antwerpen in een groot kasteel een hotel-restaurant dreven. Toen ik een jaar of elf was hebben mijn ouders een villa gekocht, maar daar voelde ik me niet goed thuis. Ik leefde dus in drie gescheiden

werelden. Vijf jaar geleden moest mijn vader met die zaak stoppen. Het huis waarin zich zijn hele leven had afgespeeld moest worden verkocht, maar hij kon van dat huis niet scheiden en hij is gestorven toen ze bezig waren het te verkopen. Wat me sindsdien bezighoudt is dat van dit alles niets overschiet, ook niets van wat mijn grootmoeder heeft opgebouwd. Het was uitgegroeid tot een enorme onderneming met heel veel goodwill, maar de dingen op zichzelf waren niets waard. De kern van mijn vader, wat hij had kunnen worden, is ook weg. Ik vraag me dus nog altijd af wat de zin van zijn leven is geweest. Pas een week voordat hij gestorven is, heb ik daarover met hem kunnen praten. Ik zei: maar dat hele huis, die zaak dat heeft toch een zin aan je leven gegeven? Hij heeft heel hard gewerkt en ik veronderstel dat hij er ook plezier aan heeft gehad. Hij zei: mijn leven houdt nu op, dat is voorbij.

Nadien heb ik een heel andere motivatie voor mijn werk moeten zoeken. Toen ontdekte ik ook dat ik alles wat ik maakte eigenlijk voor hem maakte. Ook de betrekkelijkheid van alles ben ik na het overlijden van mijn vader meer gaan zien. Toch voel ik me bevoorrecht dat ik dit allemaal heb meegemaakt. De wereld van die zaak daar midden in die stad is een beeld op zich, een paradigma voor mezelf. Tot mijn vijfendertigste ging ik er één of twee dagen in de week heen om in dat huis en die sfeer te zijn. Het was een wereld waar mijn ouders zelden buiten kwamen, 'de wereld' kwam naar hen toe.

Iets in de achtergronden van mijn jeugd heeft me waarschijnlijk zo gemaakt dat ik mijn leven heb opgebouwd zonder kinderen. Aan de andere kant was er ook de nieuwsgierigheid naar de eenheid tussen man en vrouw en de harmonie die daaruit voortkomt, een toekomst. Meestal zijn dat kinderen, maar in mijn geval zijn het creatieve dingen die andere mensen kunnen helpen. Het geestelijke is voor mij heel belangrijk en ik weet niet of dat een gevolg is van mijn jeugd in die bossen en het opgegroeid zijn tussen oudere mensen. Het hoogtepunt van vele vakanties was als de bakker of de postbode langs kwam.

Lesbische vrouwen hebben mij aan het eind van de zeventiger jaren aangespoord vol te houden en actief te blijven in de kunst. 'Annemie', zeiden ze, 'je moet volhouden, want wij hebben je nodig'. De kunstgeschiedenis is er het bewijs van dat het nodig is dat vrouwen zich vastbijten in de kunst. Als vrouw, als creatief persoon heb je in de kunst enorm veel tegenwerking. Je moet veel beter zijn dan de man en ik heb geleerd dat ik juist als vrouw heel belangrijk werk kan maken. Het is voor mij onmogelijk mij te laten leiden door de gangbare kunstconcepten. Ik gebruik alles wat er rondom me gebeurt, zowel tekst, woorden van mensen, filosofie en wetenschap. Al die dingen zijn voor mij plastisch materiaal. Eigenlijk had ik liever een opleiding tot schilder willen volgen, maar ik vond die opleiding te eenzijdig en ik had al zo lang moeten vechten om naar de academie te kunnen gaan. Ik heb toen gekozen voor verschillende disciplines van grafische vormgeving en nu zijn die relaties met elkaar geïntegreerd. Uiteindelijk, en dat dateert van vorig jaar, noem ik mezelf toch schilderes.

Zo'n vijftien jaar ben ik heel expliciet bezig geweest werken te maken over wat ik gelezen had en die ik achteraf in relatie bracht met bepaalde nieuwe theorieën over filosofie en wetenschap. Heel tegendraads. Maar ik werd zo goed in het interrelateren van al die disciplines dat de mensen op den duur alleen naar de inhoud keken en de vorm op de koop toe namen.

Jarenlang heb ik samen met Danny in het kunstenaarscollectief 'Club Moral' gewerkt. De maatschappij is echter zo ingesteld dat als een vrouw en een man samen iets doen zij zich richt naar de man. Men denkt dat van de man de creatieve kracht komt. Daarom ben ik met

‘Club Moral’ gestopt. Ik was toen 35 jaar en ik vond dat ik het nu echt helemaal alleen moest gaan doen. Samen hebben we als afsluiting van die periode een reis van vijf weken naar Australië gemaakt. We hebben de Uluru bezocht, voor de Aboriginals het heilig middelpunt van Australië. Het is een monoliet van acht kilometer omtrek, de grootste ter wereld en ook in de Europese cultuur waren monolieten de eerste voorwerpen die als kunstwerk bewonderd werden. Ik heb tijdens die reis ook de relativiteit van tijd gevoeld. Het heeft me geschokt dat je in zo’n korte tijd naar de andere kant van de wereldbol kunt. Hier was het lente en daar herfst. Als kunstenaar vond ik dat een belangrijke ervaring om aan den lijve mee te maken. Sedertdien leef ik anders, tijdlozer. Op de terugweg zijn we gestopt in Singapore, een stad met zeven godsdiensten. Met een bus hebben we ‘de godsdienstige tour’ gemaakt die je in alle kerken en tempels brengt. Het heeft me aangegrepen dat al die religies in één stad kunnen samenleven en voor mij was dat een zinnebeeld. Op dat moment heb ik een synthese kunnen maken van alle godsdiensten van de wereld en dat was fantastisch.

Bij het bestuderen van al die godsdiensten heb ik wel gevoeld dat ze allemaal heel mannelijk zijn gericht. Na onze terugkomst ben ik me meer gaan toeleggen op de intrinsieke waarden van beelden. Op een iconentoonstelling werd ik geboeid door een kruis, een heel eenvoudig kruis en ik wist toen ineens wat een kruis betekent; het is een zonnewiel, de tijd zonder richting met de nadruk op zelf. De mens heeft de kracht en de drang in zichzelf om zich met anderen te verenigen en die beide maken deel uit van de Liefde. Dat kruis bracht mij weer terug bij de periode dat Danny en ik in ons werk veel met de dood en de duistere dingen bezig waren. Je komt dan ook bij het fascisme terecht en dus bij de Swastika. Ik vroeg me af waarom de fascistische tekenen gebruikten. Die Swastika zegt alles over de verhouding van de mens met zichzelf en de kosmos.

Ik denk dat voordat Christus op aarde was de mens of met God bezig was of met zichzelf, maar er was altijd een ongelooflijk dilemma in de mens. Misschien waren de mensen er zich niet van bewust dat de mens en God compleet verschillende dingen waren en de machten die rond de mens aanwezig waren: de natuur, de oppermachten, de mens zelf als wezen dat in staat is tot jaloezie en doodslag. Christus heeft met zijn komst de richtingen weg genomen en hij heeft gezegd dat de kern van alle dingen de mens zelf is. Het komt vanuit jezelf en dat is de liefde. Toen mijn vader overleed wist ik ook ineens hoe alles in elkaar zat, dat de liefde, en dat klinkt misschien melodramatisch, sterker is dan de dood.

Ik wist tegelijkertijd wat eeuwig leven was. Dat is wat je bij andere mensen teweegbrengt. De liefde die mijn vader bij zijn sterven bij ons voelbaar heeft gemaakt is eeuwig leven; als je genoeg liefde in je omgeving hebt ontketend. Hij sprak niets uit, hij heeft nooit iets uitgesproken, het was een heel eenzijdige beleving voor mij, maar toch zag ik dat heel helder. Toen heb ik gesnapt waar het geloof over gaat. Bij het kruis is het precies zo: je moet geen richtingen zoeken, maar vanuit jezelf de liefde geven; dus: doe niet aan een ander wat je ook niet wilt dat u geschiedt. De mens moet niet teveel van anderen verwachten, maar de mens moet het zelf doen. Christus heeft het ook zelf gedaan, heel bewust. God is voor mij datgene wat er is en er altijd geweest is en er altijd zal zijn, waarvan wij ook een deel zijn, maar waarop je je niet al te veel moet concentreren. Je moet er naartoe, je daarvan bewust zijn, maar je moet er ook niet te veel van verwachten.

Met mijn reis naar Australië wilde ik ook mijn kijk op de wereld verruimen. Een kunstenaar mag niet enkel gebonden zijn aan de invloedssferen waarin hij is grootgebracht. Australië, verder kun je niet gaan. Ik zie het nu als mijn taak de herwaardering van het innerlijk van de

vrouw uit te beelden. Dat klinkt heel zwaarwichtig en ik weet niet of het me zal lukken maar het is een feit dat het vrouwelijke enorm inferieur is in onze cultuur. Ik maak zelf geen onderscheid tussen mannen en vrouwen, maar het vrouwelijk en het mannelijk element zijn enorm uit elkaar getrokken en ik wil proberen die twee met elkaar te verzoenen. Dat lukt me alleen door een overdrijving van het vrouwelijk element en te laten zien hoe vrouwen in elkaar zitten.

Ik wil laten zien dat haar capaciteit ligt in het samenbrengen van een veelheid van mogelijkheden. Onze westerse wereld zit in elkaar zoals de man die gemaakt heeft: gericht op specialisatie. De man richt zich op één ding, diept dat uit, met verwaarlozing van wat daaromheen zit. Daarbij scheidt hij bergen afval, niet alleen op materieel, maar ook op esthetisch en moreel gebied. Misschien worden er wel goede dingen gepresteerd, maar het gaat ten koste van zoveel andere dingen waar psychologen, praatgroepen en gevangenis voor nodig zijn om de schade te herstellen. Om die tegenstelling tussen mannen en vrouwen met elkaar te verzoenen, maak ik vaak gebruik van beelden van naakte vrouwen. Ik heb het altijd intrigerend gevonden waarom naakte vrouwen zo'n onderwerp van studie zijn geweest. Op de kunstacademie wordt zo'n vier tot zes uur naaktstudie gegeven en daarnaast bestaan er nog allerlei bladen met blote vrouwen voor mannen. Daarin zit toch, hoe je het wendt of keert, een soort aanbidding, een veresthetiseren van vrouwen. Pornografie is natuurlijk anders.

Ik denk dat het naakte lichaam van een vrouw kunstenaars een enorme vrijheid! geeft. Het is een object dat hen toelaat hun theorieën en hun overtuigingen, ook hun esthetische, over de wereld en hun eigen ontwikkeling in beeld te brengen. Ik denk dat het vrouwelijk lichaam voor hen een soort metafoor is voor de wereld. Voor mij geldt hetzelfde. Ik vind een vrouwenlichaam prachtig. Ik vervorm en esthetiseer en overaccentueer borsten en dijen. Dat zie je ook in die oude beeldjes van vijfduizend voor Christus. De eerste kunstwerken door mensen gemaakt waren immers afbeeldingen van de vruchtbaarheid van vrouwen. Het boek van Elisabeth Badinter '*De één is de ander*', over de ontwikkeling van de verhouding tussen mannen en vrouwen was een openbaring voor me.

Ik heb veel over dat onderwerp gelezen en een tijd heeft het me sterk beïnvloed. Nu ben ik bezig met figuren die contact maken met elkaar, of een figuur die contact maakt met haar omgeving. Ik heb iconen gemaakt van naakte vrouwen die hun vrouwelijkheid aanbieden, een soort piëta's. Soms wordt dat als blasfemisch uitgelegd, maar dat is de bedoeling niet. Ik heb drie van die stukken gemaakt en die heb ik altaren genoemd. Ze zijn samengesteld uit een horizontaal en een verticaal stuk, een man en een vrouw in strijd gewikkeld en twee vrouwen, gerelateerd aan maan, zon en aarde. Het heeft ook te maken met de aanvaarding van mezelf. Die drie grote stukken hebben de mensen enorm aangesproken. Zoiets hadden ze nog nooit gezien. Toch komen die gedachten dat een vrouw altijd inferieur is aan een man nog vaak terug.

Men verwijt mij ook dat ik te theoretisch bezig ben, dat die theorieën achter mijn werk te belangrijk zijn en dat ik me dan niet voldoende in mijn werk kan uitdrukken. Maar ze kunnen het gewoon van een vrouw niet aanvaarden dat ze cerebraal ook kan functioneren, vooral omdat ik het op een manier doe die onconventioneel is. Ik schrijf veel op en heb mijn theorieën gebundeld, maar de alles overkoepelende theorie heb ik nog niet. Ik zie kunst als contact, het is een overdracht van iets. Ik maak iets mee, ik maak een reis in de plaats van

andere mensen die er de tijd niet voor kunnen nemen, een reis door de geschiedenis van de mensheid en die belevenis draag ik over.”